karres+brands

“De Zeven Nieuwe Nederlanden” is karres+brands’ bijdrage aan de Challenge Landschap 2070 en het advies landschap van de RLI. Het Nederlandse landschap verandert voortdurend. Ontwikkelingen als verstedelijking, intensivering van de landbouw, klimaatverandering en energietransitie hebben grote invloed op de kwaliteit van het landschap. Tegelijkertijd zijn er ook op bestuurlijk niveau veranderingen gaande. Door decentralisatie en deregulering komt de zorg voor het landschap bij steeds lagere overheden te liggen. Daarom werkt de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) aan een advies landschap. De RLI verkent in dit advies hoe de kwaliteit van het landschap in de toekomst geborgd kan worden en wat de rol van de overheid hierin is. Als input voor dit advies heeft de RLI zeven bureaus en drie onderwijsinstellingen gevraagd om, in de ‘Challenge landschap 2070’, hun visie gegeven over welke ontwikkelingen en onzekerheden bepalend zijn voor de vorming van het landschap in de toekomst (2070) en over welke rol de overheid hierin kan en moet spelen.

Jaar 2016
Opdrachtgever Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
Team Bart Brands, Sylvia Karres, Jonas Papenborg, Zuzana Jančovičová
Jasper Nijveldt, David Kloet, Darius Reznek

De Zeven Nieuwe Nederlanden

karres+brands

Wekelijkse workshop van het Challange Landschap 2070 Team van Karres+Brands Landschapsarchitecten

DE ZEVEN NIEUWE NEDERLANDEN

1. Nederland kent een heroïsche traditie van baggeren, inpolderen en bouwen aan het landschap. Meer dan de helft van het land is direct gewonnen op de natuur. Dit heeft geresulteerd in bijzondere landschappen zoals de droogmakerijen, de deltawerken en de zandverstuivingen. Deze traditie heeft echter ook zijn keerzijde. Het constant werken tegen de natuur vergt veel onderhoud en resulteert niet zelden in onvoorziene problemen, zoals onderwater gelopen dorpen en gedegradeerde natuurgebieden. Met nieuwe uitdagingen in het vooruitzicht, zoals klimaatverandering, verstedelijking en energietransitie, lijkt de traditionele houding van de Nederlanders ten opzichte van de natuur onhoudbaar.

2. Om de gespannen verhouding tussen mens en natuur te verlichten is het essentieel om niet tégen de natuur in te werken, maar om nóg meer met de natuur méé te bewegen. Op diverse plekken in het land wordt er geëxperimenteerd met dergelijke ruimtelijke oplossingen. Ondanks succesvolle voorbeelden, zoals “building with nature”-projecten langs de kust, drijvende woningen en voedselbossen als synergie tussen natuur en landbouw, komt het meebewegen met de natuur in Nederland niet op grote schaal van de grond. Het werken tegen de natuur zit verankerd in onze natie en brengt ons tot op heden over de hele wereld “fame and fortune”. Wereldwijd rijst echter het besef dat de gespannen houding met de natuur in de toekomst niet meer houdbaar is. Om ook in de toekomst onze veiligheid te garanderen en onze internationale concurrentiepositie te behouden is op nationaal niveau mentaliteitsverandering nodig: van een natie van delta-engineers, die werkt tégen de natuur, naar een natie van delta-managers meebewegend mét de natuur.

3. Op grote schaal betekent dit dat er fundamenteel nieuwe keuzes gemaakt moeten worden. Vanzelfsprekendheden die door eeuwen van werken tegen de natuur zijn ontstaan, moeten aan de kant worden gezet en bij de ruimtelijke ordening van het land moet ruimte worden gegeven aan natuurlijke processen en logica. Dit betekent nieuwe vormen van landbouw passend bij de natuurlijke condities, opwekking van energie daar

waar de wind het meeste waait en de zon het meeste schijnt, en op lange termijn een verplaatsing van het economische en demografische hart uit het afvoerputje van het land naar de hoger gelegen zandgronden.

4. Om deze verandering te consolideren is een nieuwe bestuurlijke logica nodig, die niet gebaseerd is op administratieve en sectorale logica, maar op het landschap. In plaats van vijf ministeries die elk verantwoordelijk zijn voor een specifiek onderdeel van het landschap introduceren wij een nieuw bestuurlijk systeem van zeven nieuwe landstreken met elk een eigen karakter en elk een eigen kracht, gebaseerd op natuurlijke condities en economische relaties. Hierbij bepaalt de nationale overheid nog steeds de kaders, maar zorgt de streek voor de uitvoering. In plaats van generieke oplossingen voor heel Nederland wordt de ruimtelijke ontwikkeling op deze manier weer gekoppeld aan de specifieke capaciteiten en kansen van elke streek van Nederland.

5. De voorgestelde herziening van het bestuurlijke systeem resulteert in 2070 in een gedifferentieerd landschap: in de streken in laag Nederland (Deltaland, Deltastad en Rivierenland) zal meer ruimte worden gegeven aan het water. Dit betekent nieuwe vormen van landbouw, zoals aquacultuur (Deltaland) en natte gewassen (Rivierenland), en kleinere en compactere steden die elk voor hun eigen waterveiligheid zorgen. In hoog Nederland zal in 2070 de bevolking verder toenemen. Bestaande steden op de rand van de Veluwe zullen verder uitdijen en in Groot-Brabant en de Ruhrstreek zal het landschappelijke mozaïek verder ingevuld worden met nieuwe bedrijven, kleinschalige woongebieden en sterke verbindingen met het economische achterland. In het noordoosten van het land, waar de economische relaties met de buurlanden minder sterk zijn, zal meer ruimte komen voor grootschalige natuurgebieden, gecombineerd met gevarieerde productiebossen voor energieproductie en als grondstof voor de biobased economie.

1

‘Nederland is ontstaan uit een heroïsche traditie van baggeren, polderen en werken tegen de natuur’

Nederland kent een heroïsche traditie van baggeren, inpolderen en bouwen aan het landschap. Meer dan de helft van het land is direct gewonnen op de natuur.

De traditie van bouwen aan het landschap heeft geresulteerd in bijzondere landschappen, zoals de Veenweidengebieden en droogmakerijen in het westen van het land.

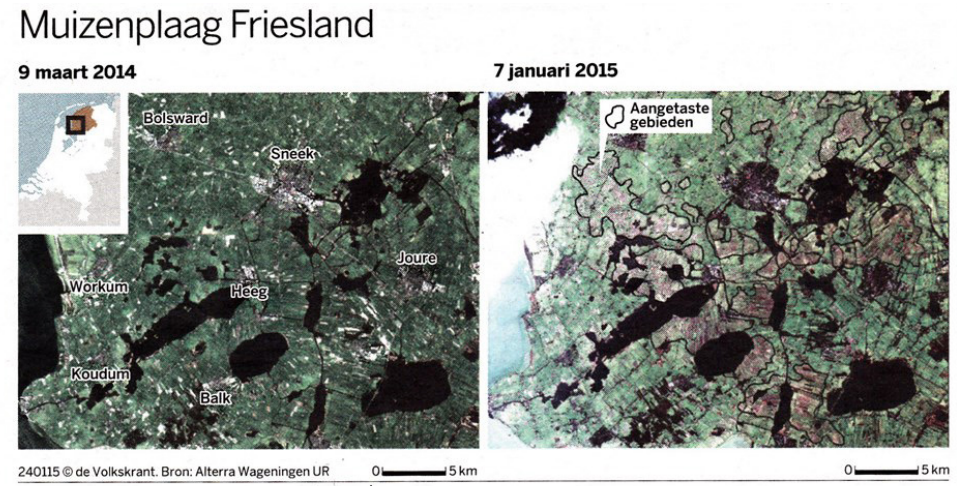

Reportage Muizenleger richt miljoenenschade aan

Zo'n 150 kilo muis per hectare grond

Door een ongekende muizenplaag is een groot deel van het Friese grasland veranderd in een soort woestijn. De schade wordt geschat op 80 miljoen euro. Wie gaat dat betalen? En hoe is het muizenleger te stoppen?

Het werken tegen de natuur heeft echter ook zijn keerzijde en leidt regelmatig tot onvoorziene problemen: Het kunstmatig verlagen van de waterstand resulteerde in de winter van 2015 in een ongekende muizenplaag en veranderde de Frieze weidegronden in een kale woestijn.

Geen zoet water op Tholen vanwege blauwalg Volkerak-Zoommeer

11 augustus 2015 | Laatste update: 11 augustus, 17:41 1 REAGEER

Archieffoto ©De Gelderlander

THOLEN - Vanwege blauwalg in het Volkerak-Zoommeer stopt waterschap Scheldestromen tijdelijk met het inlaten van zoet water op Tholen en Sint Philipsland.

Dit gebeurt om te voorkomen dat blauwalg in het waterlopenstelsel van Tholen en Sint Philipsland belandt. De inlaatpunten Van Haaften, Deurloo, Oud Kijkuit, Drie Grote Polders en Campweg zijn gesloten. De zoetwatertoevoer naar de Reigerbergsche polder bij Rilland blijft vooralsnog open.

Blauwalg is een bacterie die giftige stoffen kan produceren voor mens en dier. Bovendien leidt deze tot hevige stank.

Gezien het belang van zoet water voor boeren controleert het waterschap dagelijks of de gesloten inlaatpunten weer - geheel of gedeeltelijk - open kunnen.

De afgelopen jaren kamt het Volkerak-Zoommeer met een explosieve groei van blauwalg veroorzaakt door de afdamming van de natuurlijke zeearmen in combinatie met de overbemesting van de omliggende landbouwgronden.

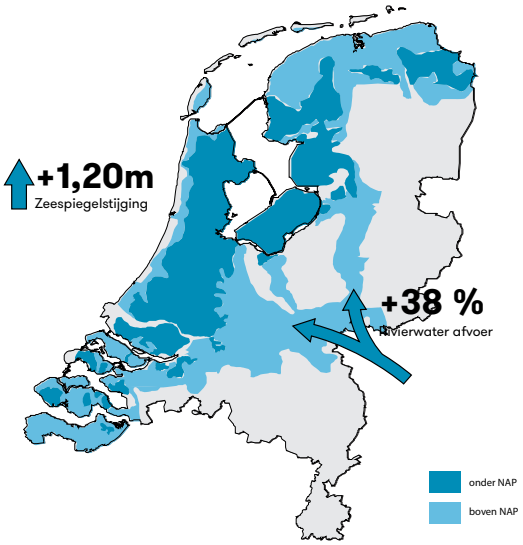

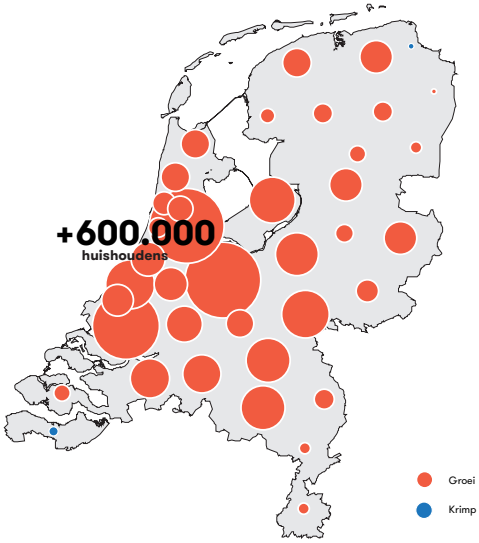

Met nieuwe ruimtelijke uitdagingen in het vooruitzicht lijkt de huidige omgang met de natuur onhoudbaar. Klimaatverandering zorgt voor een zeespiegelstijging tot 2100 van 1,2m en extra afvoer van de rivieren van 38%. [Deltacommissie, 2008]. Tegelijkertijd moeten er tot 2040 600.000 nieuwe woningen gebouwd worden in met name het westen van het land [Structuurvisie randstad 2040, 2008]

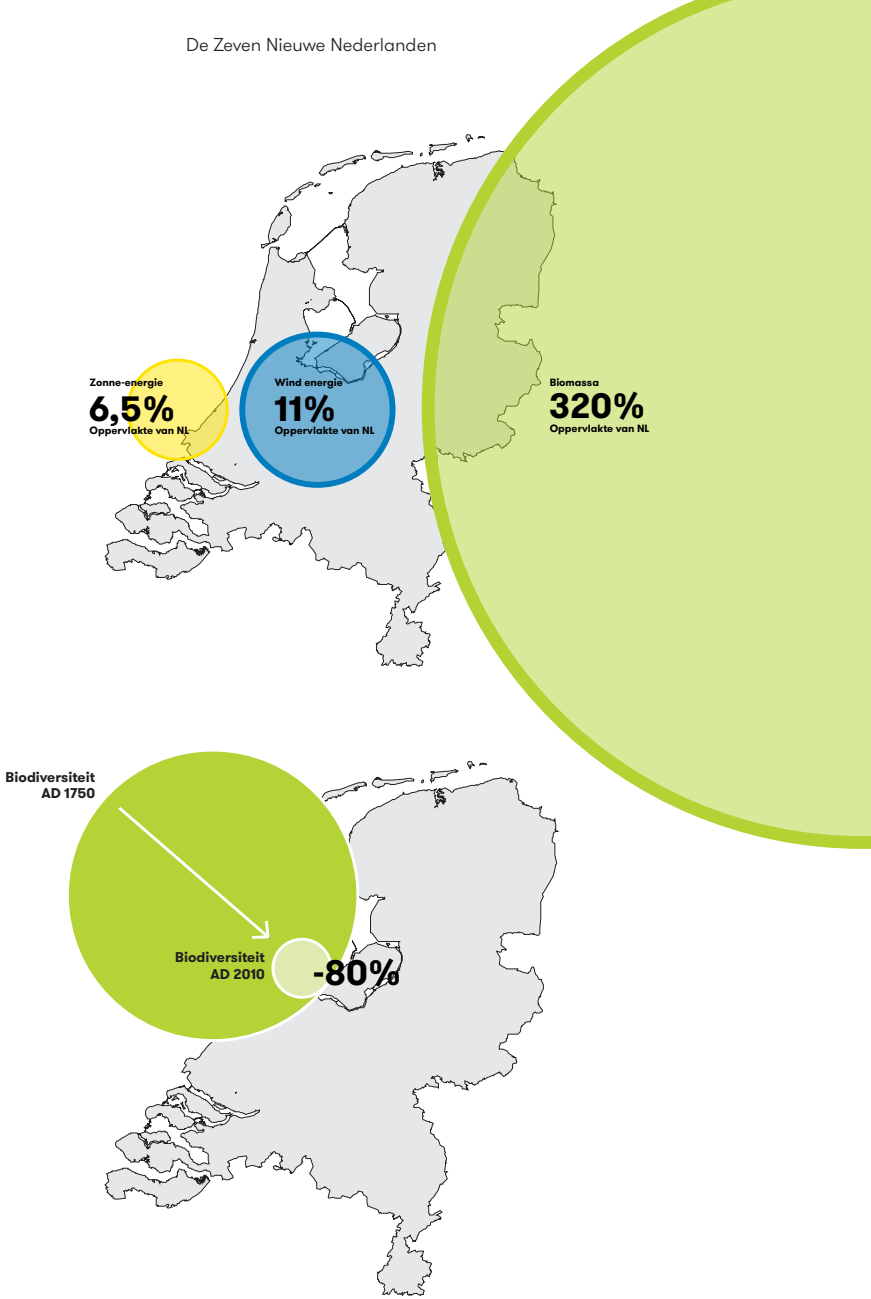

Daarnaast heeft de Nederlandse overheid de ambitie uitgesproken om in 2050 alle energie duurzaam op te wekken [Rijksoverheid, 2016]. En zal de neergang van de biodiversiteit een halt toegeroepen moeten worden [Cobouw 2016].

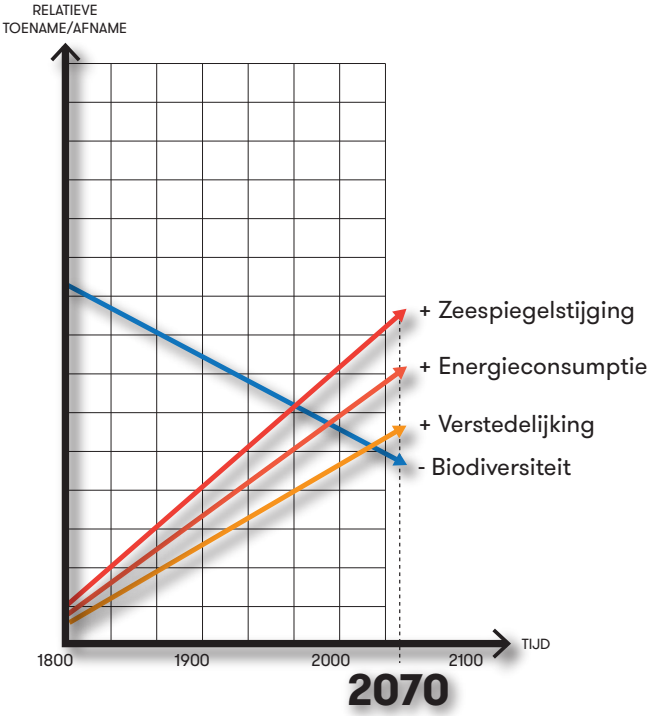

Een blik in de toekomst maakt de noodzaak van verandering duidelijk. Tot en met 2070 is de prijs van het werken tegen de natuur misschien nog gering.

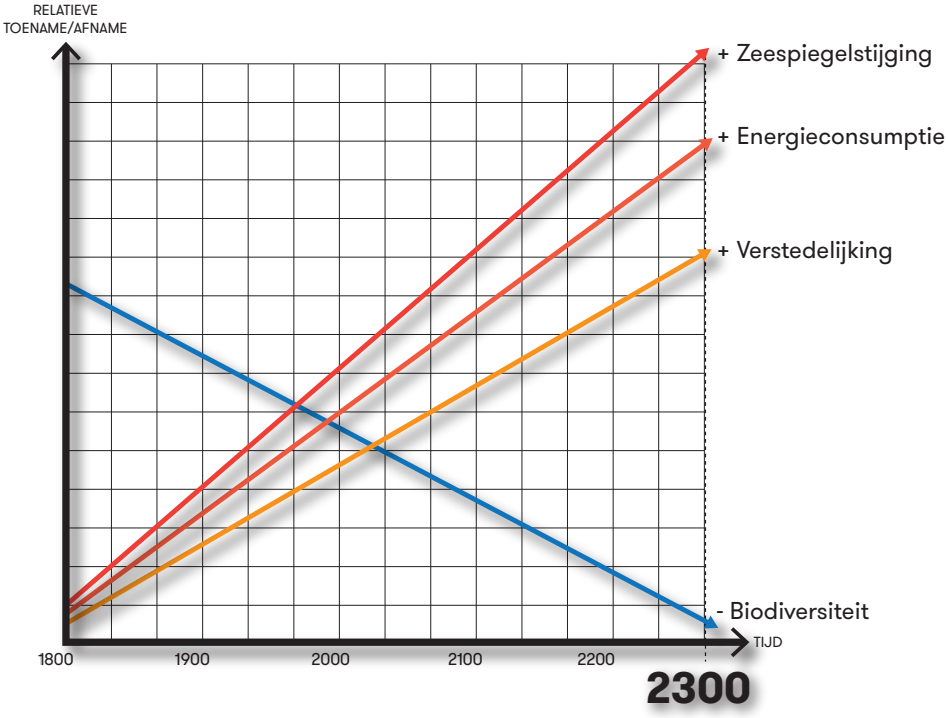

Maar richting 2300 worden de gevolgen dramatisch en de kosten buitenproportioneel.

2

‘Om ook in de toekomst onze positie in de delta te behouden moeten we leren meebewegen met de natuur’

Op tal van plekken in het land wordt er geëxperimenteerd met dergelijke ruimtelijke oplossingen. Ondanks succesvolle voorbeelden, zoals “building with nature”-projecten langs de kust, komt het meebewegen met de natuur in Nederland niet op grote schaal van de grond.

Het baggeren, polderen en werken tegen de natuur zit de Nederlanders in het bloed. Het brengt het land tot op heden over de hele wereld 'Fame & Fortune'.

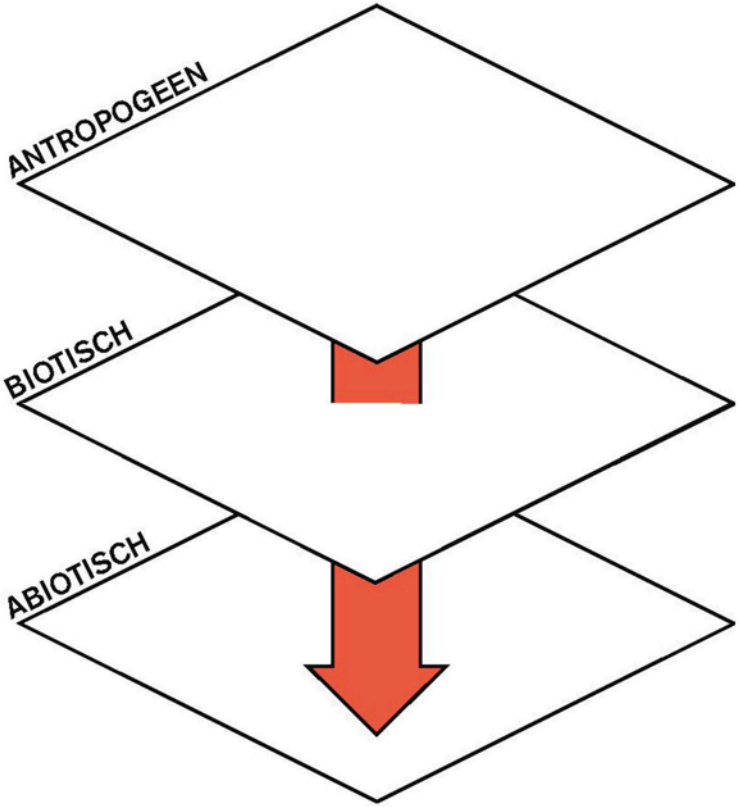

Wereldwijd rijst het besef dat de gespannen houding tussen mens en natuur, waarin de mens de natuur naar zijn hand zet, niet meer houdbaar is.

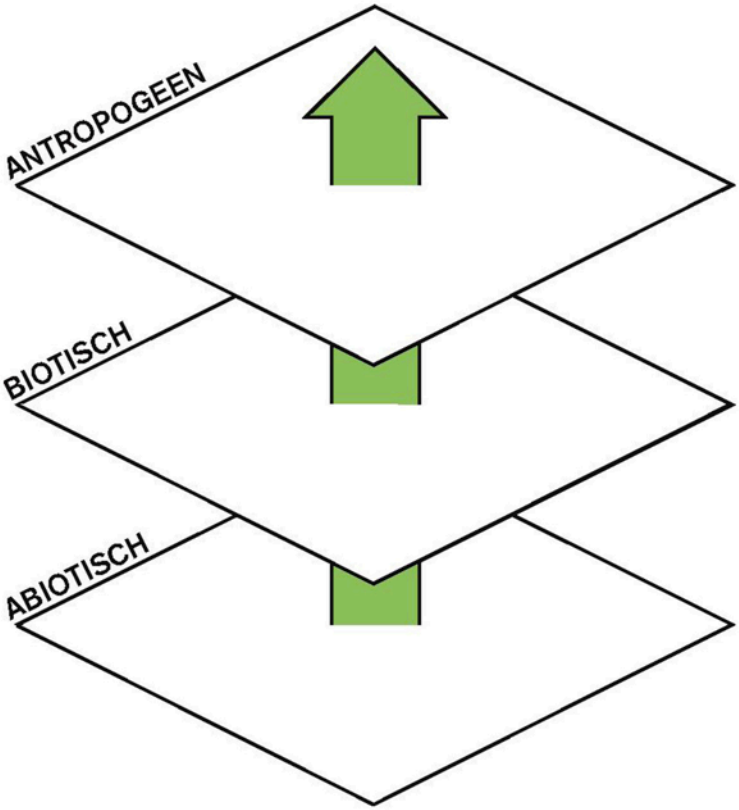

Om deze gespannen houding tussen mens en natuur te verlichten is een mentaliteitsverandering nodig. Waarin Nederland moet veranderen van een land van delta-engineers die werken tegen de natuur, in een land van delta-managers die meebewegen met de natuur.

3

‘Vanzelfsprekendheden die door eeuwen van werken tegen de natuur zijn ontstaan moeten plaatsmaken voor een ruimtelijke inrichting gebaseerd het natuurlijk systeem’

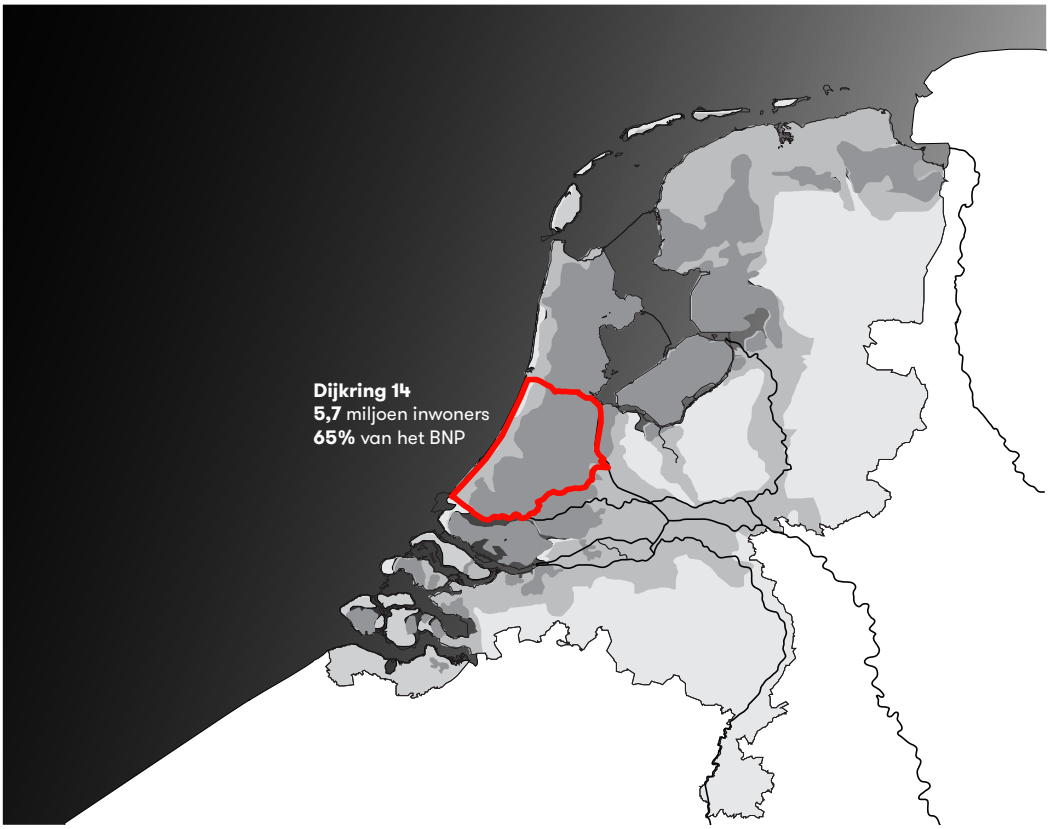

In de huidige inrichting van land woont een derde van de Nederlanders binnen dijkring 14 en wordt 65% van BNP hier verdiend. Om de veiligheid in dit gebied te garanderen worden er dagelijks miljoenen liters water weggepompt en is het gebied omringd door superdijken die eens in de 100.000 mogen overstromen [HP de Tijd, 30-10-2012].Een mogelijke dijkdoorbraak heeft dramatische gevolgen, waarbij de Nederlandse economie zeker voor 10 jaar plat ligt. [HP de Tijd, 30-10-2012]

Meebewegen met de natuur betekent dat er op nationale schaal nieuwe keuzes moeten worden gemaakt, dat eeuwenoude vanzelfsprekendheden, zoals wonen en werken in het afvoerputje van Europa, heroverwogen moeten worden en op lange termijn het economisch en demografisch hart van het land naar de hoger gelegen zandgronden moeten verplaatsen.

Meebewegen met de natuur betekent ook dat het huidige landbouwsysteem drastisch herzien moet worden. De moderne boer excellereert in het werken tegen de natuur. Natte gebieden worden ontwaterd, droge gebieden worden beregend en akkergronden worden constant bemest. Met klimaatverandering en grondstofcrises in het vooruitzicht lijkt deze werkwijze op lange termijn niet meer werkbaar.

Daarom moet in het Nederland van de toekomst gezocht worden naar alternatieve vormen van landbouw die passen bij de natuurlijke condities. Een goed voorbeeld zijn de cranberryboerderijen op de grens van Canada en de Verenigde Staten waar op groteschaal de natte condities van het landschap worden benut.

In het huidige natuurbeleid wordt veel energie gestoken in zogenaamd agrarisch natuurbeheer: maatregelen zoals het inzaaien van bloemrijke akkerranden om de negatieve gevolgen van de landbouw op de natuur te compenseren. Uit onderzoek van de Wageningse Universiteit blijkt dat de effectiviteit van dit natuurbeleid nul is. Ondanks de inzet van agrarisch natuurbeheer neemt de biodiversiteit, vanwege de negatieve gevolgen van de intensieve landbouw, nog steeds sterk af. [Volkskrant, 01-04-2016]

De enige oplossing om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen is om een tweedeling in de landbouw te maken. Enerzijds intensieve gebieden die produceren voor de wereldeconomie en anderzijds extensieve landbouw in grote regionale natuurnetwerken, waar op termijn zelfs de wolf zich misschien wel blijvend kan vestigen. [Volkskrant, 01-04-2016]

4

‘Een duurzame omgang met het landschap vraagt om een nieuwe bestuurlijke logica gebaseerd op het landschap’

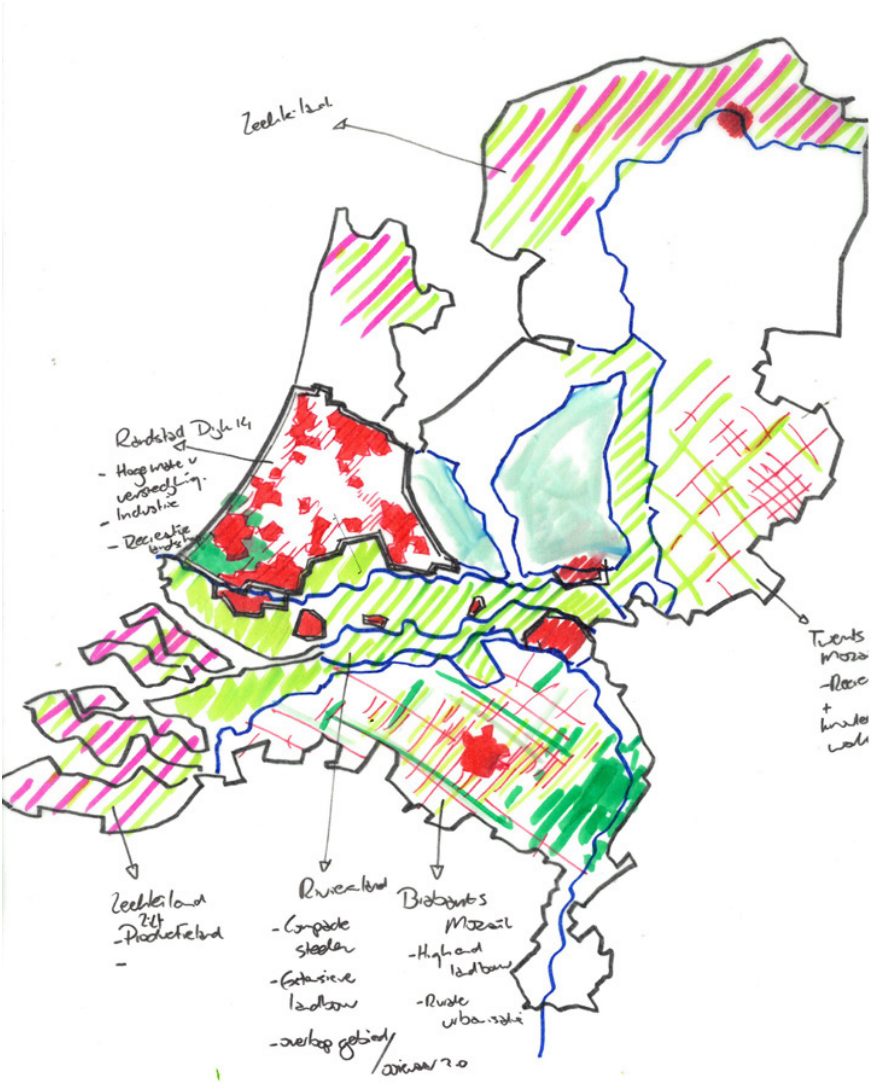

Meebewegen met de natuur betekent dat we op een andere manier om moeten gaan met de inrichting van het land. In plaats van het hele land te plannen en in te richten volgens generieke bestuurlijke principes, stellen wij een gedifferentieerd landschap voor waarin elke landstreek zich voegt naar de logica van het landschap.

Op basis van de natuurlijke condities en economische relaties tekenen zich Zeven Nieuwe Nederlanden af. Elk met zijn eigen karakter en elk met zijn eigen kracht.

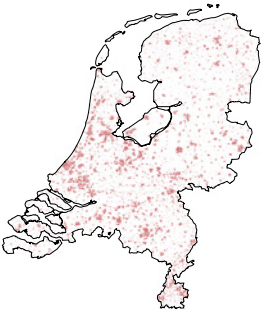

Ministerie van Binnenlandse zaken

Wonen | Rijksgebouwen

Ministerie van Defensie

Defensieterreinen

Ministerie van Economische zaken

Energie | Landbouw
Visserij |Natuur
Toerisme & Recreatie

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap

Krimp | Erfgoed

Ministerie van Infrastructuur & Milieu

Rijkswegen | Waterwegen
Spoorwegen | Energie
Deltaprogramma

Een nieuwe houding ten opzichte van het landschap vraagt om een nieuwe bestuurlijke logica. In het huidige bestuurlijke systeem is de zorg voor het landschap sterk gebaseerd op sectoren en administratieve grenzen. Hierdoor is de verantwoordelijkheid voor het landschap verdeeld over verschillende ministeries en daardoor sterk versnipperd.

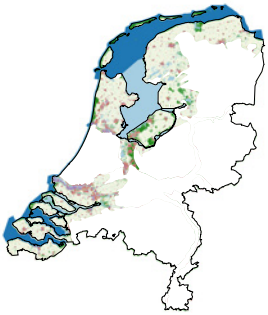

Deltaland

Rijkswouden

Ruhrstreek

Rivierenland

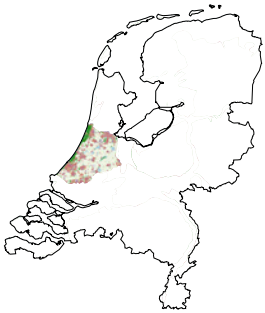

Deltastad

Groot-Brabant

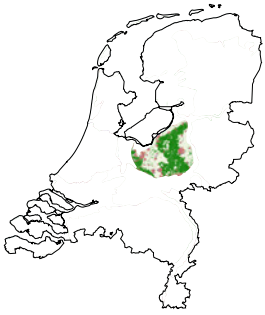

Veluwe

In de Zeven Nieuwe Nederlanden stellen wij een nieuwe bestuurlijke logica voor. Met het landschap als basis wordt Nederland verdeeld in zeven streken. In plaats van sectorale oplossingen voor heel Nederland wordt de ruimtelijke ontwikkeling weer gekoppeld aan de specifieke capaciteiten en kansen van elke streek van Nederland.

5

‘Nederland in 2070 bestaat uit zeven nieuwe landstreken met elk een eigen karakter en elk een eigen kracht’

Deltaland: terug naar de natuur met energieproductie en zilte landbouw.

Rijkswouden: grootschalige natuur met zelfvoorzienende buurtschappen.

Ruhrstreek: sterke verbindingen met het economische achterland.

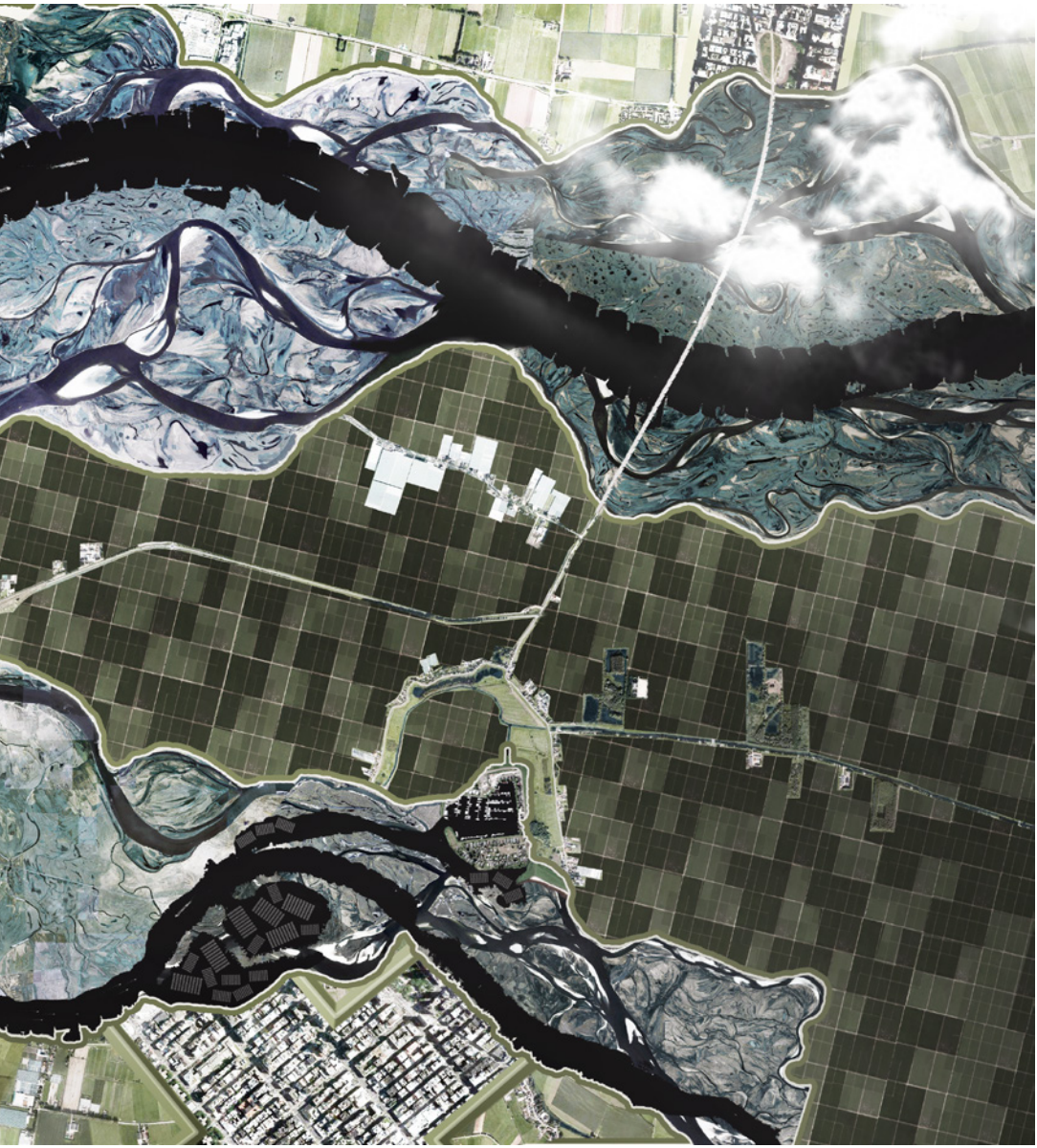

Rivierenland: ruimte voor de rivier, natte landbouw en compacte steden.

Deltastad: sterk beschermde steden in een waterrijk landschap.

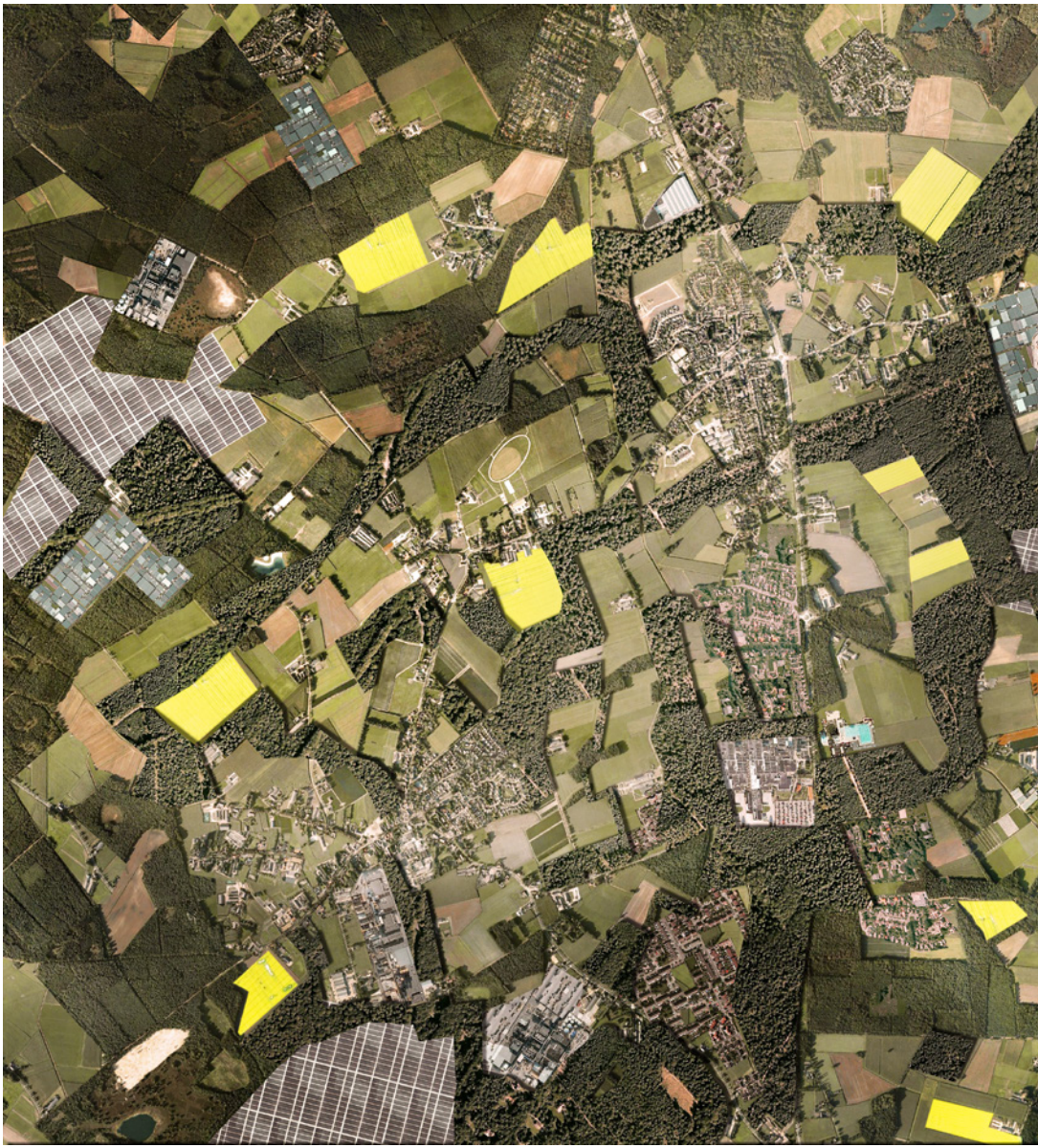

Groot-Brabant: mozaïek van wonen, werken, natuur en energie.

Veluwe: het nieuwe hart van Nederland.

BRON

Pagina	*Literatuur*
14	Deltacommissie, *Samen werken met Water,* september 2008
	Ministerie van VROM, Structuurvisie Randstad 2040, september 2008
15	*Rijksoverheid, Hoofdlijnen energiebeleid, januari 2016*
	Cobouw, Nieuwe opgaven in ruimtelijke ordening, 10 februari 2016
26	*HP de Tijd, Wat gebeurt er eigenlijk als de randstad overstroomd?, 30 oktober 2010*
30	*Volkskrant, Of de natuur zich herstelt? Nou nee, 1 april 2016*

Afbeeldingen

10	*ANP – Co Zuylemaker* *http://images.nrc.nl/CpBbYdVlw-G91XEDXFmlsLF_Wew=/1280x/s3/static.nrc.nl/inbeeld/files/2013/02/ANP-4603612.jpg*
11	*Burtynsky* *http://www.adammandelman.net/wp-content/uploads/2013/09/Burtynsky-Polders-Grootschermer-The-Netherlands-2011.jpg*
12	*Volkskrant* *https://mantingerveld.files.wordpress.com/2015/01/muizenplaag-friesland.jpg*
13	*PZC* *http://www.pzc.nl/regio/zeeuws-nieuws/geen-zoet-water-op-tholen-vanwege-blauwalg-volkerak-zoommeer-1.5148060*
20	*Ecoshape* *http://www.ecoshape.nl/files/zandmotor%20recent%202.jpg*
21	*Veerdonk Visuals* *http://www.mwah.nl/wp-content/uploads/2015/06/mwah_rws_mothership_9.jpg*
28	*Akkerwijzer* *http://www.akkerwijzer.nl/upload/nieuws/lightbox/321414d15.jpg*
29	*Fast growing trees* *http://www.fast-growing-trees.com/blog/wp-content/uploads/2014/11/iStock_000011688599_Large.jpg*
30	*Portaal natuur en landschap* *http://www.portaalnatuurenlandschap.nl/assets/A02.02.03.01-20130722-BPP_1861_.jpg*
31	*Aaldrik Poot* *http://www.kanaalstreek.nl/files/2014/06/Wolf.-Foto-Aaldrik-Pot.jpg*

Oude Amersfoortseweg 123
1212 AA Hilversum

035 - 642 29 62
info@karresenbrands.nl